

CVE-podden

Våldsbejakande extremism i Sverige och omvärlden (juli 2024)

Medverkande:

Ahn-Za Hagström chef för Nationellt centrum för terrorrotsbedömning

Jonas Trolle, chef för Center mot våldsbejakande extremism

Daniel Poohl, vd för stiftelsen Expo

Christer Mattsson, föreståndare vid Segerstedtinstitutet

Moderator: Jenny Sonesson, pressansvarig för Center mot våldsbejakande extremism

MARCO: Du kommer nu att få höra ett inspelat seminarium från Almedalsveckan 2024. Medverkar gör Ahn-Za Hagström, chef för Nationellt centrum för terrorrhotsbedömning. Jonas Trolle, chef för Center mot våldsbejakande extremism, Daniel Poohl, vd för stiftelsen Expo. Och Christer Mattsson, föreståndare vid Segerstedtinstitutet. Moderator är Jenny Sonesson, pressansvarig vid Center mot våldsbejakande extremism.

JENNY: Så, då ska vi påbörja ett seminarium som heter *Våldsbejakande extremism i Sverige och omvärlden*. Jag heter Jenny Sonesson, jag är pressansvarig för Center mot våldsbejakande extremism som ligger inom Brottsförebyggande rådet Och i den här komplexa materian ska vi borra under en timmes tid ungefär, med en eminent expertpanel som jag ska börja med att presentera här. Och vi har med oss Ahn-Za Hagström, hon är chef för Nationellt Center för Terrorrhotsbedömning, NCT. Vi har Jonas Trolle som är chef för Center mot våldsbejakande extremism. Och vi har Daniel Poohl som är vd för Stiftelsen Expo. Och sist, men inte minst så har vi Christer Mattsson som är föreståndare för Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet.

Publiken applåderar

JENNY: Innan vi släpper loss de här med lite frågor, så tänkte jag bara säga några ord om läget och varför omvärldsbevakning är så viktigt när det gäller de här frågorna. Vi kan tyvärr konstatera att hotet från våldsbejakande extremism och terrorism har blivit allt

mer komplext och svårbekämpat. De här miljöerna är i ständig förändring. De hämtar sin näring från politiska kriser och samhällskriser, både nationellt och internationellt. Det här är materia som i allra högsta grad är lokalt. Det kan vara både lokalt och globalt samtidigt och att man väldigt snabbt kan få se effekter med den här nya informationsmiljön som vi har. Och det finns också ett bredare författningshot nu mot Sverige än tidigare. Och det syftar till att försvaga det demokratiska samhället, urholka förtroendet för samhället och dess institutioner.

Och det är därför som det är så viktigt med omvärldsbevakningen för fler än de som jobbar inom den här branschen. Vi behöver alla som är här inne från olika håll behöver ha koll på det här för ytterst så handlar det om att värna demokratins fundament. Och vi tänkte göra så här upplägget idag att vi börjar med Ahn-Za och Jonas Trolle och ställer lite frågor till dem och sen så ställer vi frågor till Expo [och] Segerstedt-institutet, men nu har de här två herrarna sagt att de tycker det är ganska varmt så att de har begärt att de ska få gå och sätta sig och att jag kallar upp dem på scenen sen när det är deras tur.

JONAS: Tack!

Alla skrattar.

JENNY: Så att ni får komma tillbaka. Men då kör vi igång och då vänder jag mig till dig först, Ahn-Za. Du är chef för någonting som heter Nationellt centrum för terrorhotsbedömning och som förkortas NCT. Och vi vet ju inte riktigt vilka som sitter här i publiken, så vi ställer en fråga först: vad är NCT för någonting? Och vad har ni för funktion?

AHN-ZA: Det var en bra fråga att börja med. Nationellt center för terrorhotbedömning, NCT, är en arbetsgrupp som bildades 2005. Vi är en permanent grupp som består av medarbetare från tre stycken myndigheter. Det är Säkerhetspolisen, det är Försvarets radioanstalt och den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. Vi jobbar tillsammans med att bedöma terrorhotet på lång sikt. Det vill säga läget just nu, hur det kommer att påverka terrorhotet i och mot Sverige. Vi gör det i form av ett helårsbedömmande som bland annat ligger till grund för säkerhetspolischefens beslut om vilken nivå som råder för Sverige. Men vi gör också bedömningar löpande av

omständigheter som kan komma att påverka terrorhotet på lång sikt. Det vill säga en slags tidig förvarning. Det här är olika typer av bedömningar som vi gör kontinuerligt.

JENNY: Förra året höjdes terrorhotsnivån i Sverige.

AHN-ZA: Det stämmer. Den 17 augusti förra året fattade säkerhetspolischefen beslut om att terrorhotnivån för Sverige är hög. Det här är en bedömning som ligger kvar i dagsläget också. Vi ser att det är ett fortsatt högt terrorhot. Bedömningen, eller ett beslut som polischefen fattade baseras ju på en mängd olika omständigheter. Men en omständighet är ju då det sättet på vilket Sverige pekades ut specifikt som en måltavla för terrorattentat. Vår bedömning är att vi gick från att vara ett legitimt mål som en del av västvärlden till att vara en prioriterad måltavla i propagandan. Bilden av Sverige som ett islamfientligt land i kombination med andra omständigheter såsom NATO-ansökan och den här kampanjen mot socialtjänsten som har kallats för LVU-kampanjen, det vill säga en bild av att Sverige kidnappar muslimska barn. Plus andra omständigheter i vår omvärld gjorde att det här var en bidragande orsak till att Sverige pekades ut på ett sätt som vi inte sett tidigare.

JENNY: Och den här nivån ligger kvar?

AHN-ZA: Den ligger kvar.

JENNY: Ni presenterar ju varje år en lägesbild. Skulle du kunna säga någonting om den senaste lägesbilden just när det gäller den internationella utblicken?

AHN-ZA: Ja, i vårt helårsbedömmande för det här året så pratar vi ju om olika omständigheter i omvärlden som kan få påverkan på terrorhotet i och mot Sverige. Det är ju någonstans om jag skulle börja från ett annat håll så går det nästan inte att prata om utrikes- och inrikesförhållanden som en särskild eller två särskilda separata delar. Terrorism äger rum i en geopolitisk kontext och det var ju någonting som vi inte minst såg förra året, som i någon mån var ett exceptionellt år i mått av och de här omständigheterna som jag nämnde tidigare med koranbränningar och NATO-ansökan och så vidare. Genom historien, vi som haft förmånen att få jobba med de här frågorna under en lång tid, vi kan ju se att finns toppar och dalar i aktivitetsnivå i hot och så

vidare. Här är det också viktigt att komma ihåg att när vi pratar om aktivitetsnivå så är det inte nödvändigtvis så att vi ser att aktörer beväpnar sig och det planeras attentat i parti och minut, för så är det ju inte. Aktivitetsnivån handlar om olika typer av aktiviteter i syfte att påverka vårt samhälle i en viss riktning. Det behöver inte nödvändigtvis vara terror. För det är viktigt också att skilja på terrorhot och ett säkerhetshot. Lite grann som du var inne på inledningsvis här med det författningshotet. Allting är ju inte terror och NCT:s uppdrag handlar om terrorhot.

JENNY: Men det här författningshotet som ni skriver om i er lägesbild, det handlar ju då om Sverige. Skulle du kunna berätta lite mer om på vilket sätt yttrar sig det här författningshotet och vad är det som oroar er?

AHN-ZA: Det som oroar oss är ju alla de här olika aktiviteterna, omständigheterna, de olagliga metoderna, de våldsamma brotten våldsbrotten som begås ur en ideologisk kontext som syftar till att urholka samhället, urholka demokratin. Det som blir demokratihotande. Allt det här som handlar om att polarisera, underblåsa och minska tilliten och tilltron till vårt samhälle på olika sätt, där terror är ett verktyg, men olika typer av aktiviteter, metoder, desinformation, påverkanskampanjer, hot och hat. Allt här som tillsammans verkar och kan utgöra ett hot mot vår författning det vill säga vårt samhälle och vårt system.

JENNY: Och ni gör ju bedömningen att det är en våldsbejakande islamistiska miljö och en våldsbejakande högerextrema miljö som utgör det största terrorhotet mot Sverige. Om man tittar då just det här med författningsmiljö, hur kan man mer konkret se det inom de här miljöerna?

AHN-ZA: Jag skulle vilja börja med att säga att den här distinkta indelningen som vi traditionellt sett har gjort och pratar om tre distinkta våldsbejakande extremistmiljöer... Jag är inte tvärsäker på att den är gångbar längre. Vi ser att det här hotet oavsett om vi pratar om terrorhot eller författningshot så är det, det skär genom de här indelningarna. Så vi ska komma ihåg att terror är ju liksom en metod, inte förknippad med en viss typ av aktör eller en viss typ av ideologi, utan det är viktigt att komma ihåg att det är liksom terrorismen som metod som är NCTs uppdrag. Så det är det ena. Det andra är att vi också ser det som vi har kallat för hybridisering. Det här med olika gemensamma

intressen olika aktörer med syfte att urholka demokratin, öka hotet mot Sverige på olika sätt har samverkat under en tid. Vi ser också breddade kontaktytor mellan olika typer av aktörer. Det här är bidragande orsaker till att det kanske inte är så verkningsfullt för oss att dela in hotet i så distinkta miljöer längre.

JENNY: Då tänkte jag vända mig till dig Jonas. I början av året så presenterade regeringen en ny nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism; förebygga, förhindra, skydda och hantera. Och det finns fyra myndigheter som har fått ett regeringsuppdrag att implementera det här. Det är Säkerhetspolisen, det är Polisen, det är MSB, men även CVE. Och du har ju en lång bakgrund inom polisen innan du kom till CVE. Vad tänker du kring den här terrorstrategin?

JONAS: Nej, men den är ju en strategi som dels viger ihop då både terror och våldsbejakande extremism. Det är väl liksom i samma. Och sen så har man med då en En förebyggardel, en förhindradel, en skyddadel och en hanterardel. Och sen är strategin då nedbruten i olika aktiviteter beroende på vad det träffar, om det träffar myndighetssfären, kommunssfären, civilsamhällesfären och så vidare. Det mest unika det tror jag, är att man är väldigt angelägen om att ha med den förebyggande delen. Det ser jag som har varit polis i så många år, att det där är någonting som man ofta pratar om, men det är liksom sällan med i de här strategiska, övergripande dokumenten, men nu är det med. Och då är det mycket lättare att följa flödet och också se vad alla har för olika funktioner i det här. Och jag tycker den här strategin är jättebra. Jag brukar tycka många gånger att de här stora, nationella, fluffiga... det är väldigt svårt att förhålla oss till det. Men jag kan i stor utsträckning använda det som min verksamhetsplatsplan. "Så här ska det se ut" och sedan kan jag också förklara det hur det ska se ut för en kommun i ett lokalt perspektiv eller i ett regionalt och sedan i det nationella perspektivet. Så den är den är väldigt användbar på det sättet och det blir lätt för oss att förklara också våra olika roller i förhållande till andra. Sen är det självklart på det sättet att det är lite... Vi har ju olika styrka bakom. Center mot våldsbejakande extremism är en pytteliten verksamhet i jämförelse med Säkerhetspolisen, som i och för sig har en massa andra saker att göra också, eller i jämförelse med Polisen och MSB som också har en massa andra verksamhetsområden. Men det är en väldigt fin idé och tanke att man får det där flödet som då bygger på förebygga, förhindra, skydda och hantera.

JENNY: Ahn-za, har du någon kommentar om strategin?

AHN-ZA: Nej jag kan bara instämma. Det vi skulle också kunna nämna i sammanhanget är också att det finns en nationell strategi nu också mot organiserad brottslighet, apropå det här med ökade kontaktytor och att det som vi som samhälle behöver göra utifrån de här två strategierna kan det också ha effekter på varandra. Det vi gör för att motverka organiserad brottslighet kan också få effekter på arbetet för att motverka våldsbejakande extremism och terrorism.

JENNY: Så det låter som att ni båda är positiva till den här strategin

JONAS: Ja, väldigt nöjda och lätt att förhålla sig till.

JENNY: Jag som jobbar med pressfrågor och kommunikation har slagits av när man läser den här strategin att det är mycket kommunikation. Bland annat det här med myndighetslugn att man ska inte stressa upp människor och oro dem i onödan med terrorhot och så vidare. Och inom säkerhetspolisen, du har ju jobbat länge inom säkerhetspolisen, Ahn-za, där har man i åratal pratat om att ord har betydelse. Vad menar ni med det?

AHN-ZA: Ord påverkar ju att flytta gränser. Det vi har pratat om också, både från NCT-sidan, men också Säkerhetspolisens sida tidigare, handlar ju om att försöka bromsa utvecklingen där vi ser någon slags normalisering av våldsamma metoder. Språkbruket som användes används som utmaning För 10, 15, 20 år sedan kunde tydligt knytas till också våldsbrott. Det har blivit det normala läget för hur vi i samhället uttrycker oss. Och det här kan ju tas som intäkt för våldsbejakande extremister och terrorister för att också ha stöd för metoderna, det vill säga: min rätt att kränka andra människors fri- och rättigheter för att få igenom min sak och etablera det samhället och den samhällsordning som jag vill ha. Så det här handlar ju inte från vår sida om att recensera debatten på något vis eller gå in och vara någon slags åsiktspolis. Det är inte det det handlar om. Utan det handlar om att medvetandegöra att det här sättet som vi kommunicerar på med varandra i sociala medier och så vidare kan få konsekvenser.

JENNY: Du nämnde hybridisering, ett svårt ord.

AHN-ZA: Många svåra ord i verksamheten .

JENNY: Ja, man pratar om det här i små ord, vad betyder hybridisering?

AHN-ZA: Just det här att man hittar gemensamma nämnare snarare än att man kanske förhåller sig till en viss ideologi. Vi har också nämnt här som ett ideologiskt smörgåsbord där man kan plocka olika komponenter. Det finns olika byggstenar att bygga ett narrativ, en bild av hur Sverige och samhället fungerar och också vad som är fel i samhället och också komma överens om vilka metoder som är legitima för att ändra den samhällsordningen.

JENNY: Jonas, har du någon kommentar när det gäller det här?

JONAS: Nej, jag instämmer i det som Ahn-Za säger. Det är helt klart på det sättet att det är svårare, allomfattande.

JENNY: Och ord har betydelse.

JONAS: Och ord har betydelse, och vi har alla ett ansvar och risken är ju också att vi trycker ut åt kanterna så att den som tidigare var lite extrem blir mer extrem för att höras och där upplever jag att vi har ett stort ansvar som tjänstepersoner i staten att inte bidra till att blåsa under det där ytterligare. Där upplever jag ändå att vi har en fin samverkan i en myndighetssamverkan. Hur lägger vi oss? Och på vilken bog lägger vi oss? Och hur mycket? Och också att vi får lära oss om vad andra gör. Eftersom det är lätt, om man har ett litet område som är sitt fögderi så är det lätt att "det här är inte vårt utan det är någon annans." Och det här att man pratar om "någon-annanismen" det skapar ju då, om man inte kan förklara vad den där "någon annan" ska göra, då skapar det en osäkerhet att då är det någon, annan oklart [vem]. Så du måste ju i det här fältet också förstå vad andra har för uppgifter. Så att det inte blir fel i det här. Vi har ju tidigare haft en hel del kampanjer mot kommuner i förhållande till våldsbejakande extremism, vad deras ansvar är. Kommunerna har inget brottsutredande ansvar, kommunerna har inget ansvar att bedriva underrättsverksamhet eller såna där saker. Man måste vara trygg i att stå på... kommunens ansvar handlar om det sociala med omhändertagandet

och omsorgen om de boende som är skrivna i kommunen. Alla de här grejerna måste man kunna, i det här fältet kunna förklara för den som frågar och också i en debatt.

JENNY: I er årslägesbild så... utmålar ni just unga personer som särskilt sårbara just för att rekryteras när det gäller våldsbejakande budskap. Och Jonas, du är ju inte bara chef för CVE utan du är även regeringens utredare för skolsäkerhet, grovt våld i skolan. Och då är det en fråga som ni tittar på i utredningen är det här med skolattacker. Det är en fråga som vi på CVE jobbar, tyvärr allt mer med, får jag säga. När jag började jobba på centret [CVE] 2019 så fanns inte den här på vår radar., det här med skolattacker. Det var någonting som skedde i USA och i andra länder. Vad har du för tankar kring det när vi pratar om det här med ord har betydelse och det här med skolattacker och grovt våld i skolan? Och att CVE, varför jobbar CVE med den här frågan?

JONAS: Det kändes ju väldigt märkligt initialt, men det vi kunde se var ju att de här pojkarna, för det är ju uteslutande pojkar kan man säga, de är intresserade och attraherade av högerextrem ideologi för det mesta, inte alltid. Och de snappar ju upp budskap och idéer och tankeströmningar både digitalt, men även i den verkliga världen där de tycker sig... de upplever ett utanförskap och det kan vara ett faktiskt utanförskap eller ett upplevt utanförskap och där de anser att det är legitimt att med våld skapa... framförallt kanske att göra sin röst hörd. Kanske inte nödvändigtvis att det är den typen terror som går ut på att man ska omstöpa ett helt samhälle. Och att det nästan är som en liten egen ekokammare med just de här skolattacken, en egen extremismmiljö, det pratar man mycket om i USA. I och med att det där började komma in till oss 2021-2022, då började det bli mer och mer, och då sa vi att någon måste hantera det för det handlade ju mycket om att få ihop olika aktörer. Återigen, det handlade om att få ihop socialtjänst, skola, polis och där har vi blivit lite av ett nav utan att ta över någons myndighetsansvar. Och nu har ju jag i den utredning som jag då förestod, lite vanvördigt så föreslog jag att det center som jag förestår skulle få den uppgiften att vara den nationella kontaktpunkten i de här frågorna. Och nu pågår det då ett lagstiftningsarbete och jag tror att det kommer komma i kraft i första kvartalet 2025, där vi då kommer ha det här ansvaret. Där man kanske inte alltid tittar på den ideologiska bevekelsegrunden, men helt klart är det så att det här är en sällan förekommande företeelse, gudskelov, men den behöver adresseras och den behöver också hanteras av några som har lite

mängdkunskap. Och det har man inte på kommunal nivå, utan vi drar in det, så att säga, så att vi har en nationell angelägenhet att kunna hjälpa och stötta och bistå. Och det är ett lite annorlunda sätt eftersom vi under många år i Sverige har haft en tradition att alltid skjuta ut allt på kommunerna. Och det tror inte jag riktigt på, så mitt lilla bidrag i den frågan är nu att vi drar in den här frågan lite grann för att den är också, gudskelov, förhållandevis sällan förekommande.

JENNY: Ahn-Za, jag tänkte innan vi ska låta er [Ahn-Za och Jonas] gå ner...

JONAS: [pratar i mun på Jenny] Ja just det, vi ska få gå ner och svalka oss.

JENNY: ...och vi ska byta ut er, hehe, så tänkte jag bara fråga... Jag tror att många just när vi pratar om terrorhotet, så det här med LVU-kampanjen koranbränningar, vi hade två svenskar som blev skjutna tragiskt nog i Bryssel förra året för att de hade svenska landslagströjor på sig... Hur ser hotbilden ut när det gäller den våldsbejakande islamismen?

AHN-ZA: Vi tittar ju på terrorhotet och det gör vi alldeles oavsett vilken aktör som ligger bakom och vi har fortfarande ett högt terrorhot. Det finns många olika omständigheter som samverkar som det finns potential i. Återigen, prata om de här aktörerna som vill skada oss genom att begå olika typer av terrorrelaterad brottslighet, de är ju till del otroligt opportunistiska. Det vill säga att finns skäl för dem att agera och det finns tillfällen för dem att agera och det här är inte alltid nödvändigtvis superdetaljerat planerat. Det vill säga att man tar tillfället i akt. Det finns en grundläggande uppfattning om vad som är fel. Det finns en grundläggande förståelse för vilka metoder som man kan använda för att åsamka samhällets skada. Men när och mot vad och på vilket sätt det är ofta tillfälligheter.

JENNY: Jonas, CVE har fått ett annat regeringsuppdrag, "Rätt mottagare". Det är något som ni lyfter upp i er lägesbild, just det här med finansieringen av våldsbejakande extremism. Det finns...

JONAS: ...beröringspunkter där. Vi har fått regeringens uppdrag att inrätta ett center som ska verka för ett stöd, ett frivilligt remisstöd till kommuner och myndigheter i bidragsgivning Det här håller vi på att bygga nu och det ska också sannolikt vara på plats

första kvartalet 2025. Jag tror att det är väldigt viktigt. Det är mycket pengar som går ut till olika civilsamhällesaktörer och det behöver granskas och kontrolleras. Man behöver som kommuntjänsteman eller som statlig tjänsteperson också ha en kunskap om det här som man inte har tid med. Och då blir det här ett sådant kunskapsnav och där kan vi också använda lite av den kunskap som vi har i CVE i övrigt samtidigt som vi kan använda våra andra samverkansparter.

JENNY: Och när i tiden kan man börja kontakta CVE?

JONAS: Det ska ju gå andra kvartalet 2025, men jag får väl äta upp det om det går på, det går på...

JENNY: Är det här någonting som behövs, Ahn-za?

AHN-ZA: Men det tycker jag. Det här är någonting som Säkerhetspolisen, om jag får ta på den hatten i två sekunder, påtalat: vikten av ett kunskapscenter som kan bidra till att skattemedel inte används för att finansiera verksamhet som går stick i stäv med våra liberala, demokratiska värderingar och utifrån ett NCT-perspektiv [Nationellt centrum för terrorhotsbedömning] också så har ju vi också pratat om att kunskapen om hur terrorism och extremism fungerar, behöver öka för att samhället tillsammans ska kunna skapa en robusthet när det gäller att motverka och förebygga våldsbejakande extremism och terrorism precis i enlighet med strategin.

JENNY: Att det är en angelägenhet för hela samhället..?

AHN-ZA: Absolut.

JENNY: ...på ett sätt som det kanske inte var för tio år sedan.

AHN-ZA: Ja, men precis. Alla de här sakerna som vi nu ser i samhällsutvecklingen oavsett om det har direkt koppling till terror eller inte är ju omständigheter som kan nyttjas av våldsbejakande extremister och terrorister för att få gehör för sin sak, för att rekrytera, för att radikalisera och så vidare.

Jingel

JENNY: Så, då får vi välkomna Daniel Poohl.

DANIEL: Hej!

JENNY: Hej! Ja, Stiftelsen Expo. Jag tänkte att du kanske skulle börja bara, Daniel, att berätta: vad är Stiftelsen Expo för något?

DANIEL: Stiftelsen Expo är en partipolitiskt obunden, antirasistisk stiftelse som verkat sedan 1995. Vi jobbar med att motverka rasistiska organisationer och deras inflytande i samhället. Det gör vi först genom att samla på oss jättemycket kunskap om hur den här typen av aktörer agerar. Och sedan på ett så effektivt sätt som möjligt sprida den kunskapen både inom journalistik, men också genom olika typer av tjänster som rådgivning, utbildning där vi tänker att vi vill stötta både tjänstemän som har ett uppdrag i den här typen av frågor, förstås allmänhet som delar våra värderingar och i alla typer av verksamheter där man på egen hand har tagit på sig ett uppdrag eller en idé som ofta går stick i stäv med de här demokratiskt progressiva organisationer, ofta. Och då hjälper vi dem med i första hand förstå vad det här är för fenomen. Hur ser det här problemet ut? Och sen brukar det ofta då bli så att när de väl har fattat det så är det någon jobbig person som sträcker upp handen och frågar: vad ska vi göra nu då när vi vet? Så det försöker vi hjälpa till med också.

JENNY: Ja, och Christer, Segerstedt-institutet vid Göteborgs universitet, vad är Segerstedt-institutet för något?

CHRISTER: Jo, vi är ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum för att studera och utbilda om våldsbejakande extremism och även särskilt kring antisemitism som ofta är ett sammanhållande kitt i extremistmiljöer.

JENNY: Då tänkte jag vända mig till dig först, Daniel. En väldigt aktuell fråga det är Nordiska motståndsrörelsen NMR. Nazistisk organisation som terrorklassades av USA nu i år. Det var tre svenskar som beskrivs som ledare i NMR. De sätts samtidigt upp på

landets lista över globala terrorister. Vad är dina tankar kring den här terrorklassningen? Blev du förvånad?

DANIEL: Jag ska inte låtsas som att jag hade full koll på vad utrikesdepartementet i USA höll på med, så det är klart att jag blev förvånad. Men på ett sätt visste jag att här diskussionen hade pågått. Det var ju så att ryska imperiska rörelsen som vi har haft kontakt med och som jag har faktiskt utbildat tre tidigare NMR-aktivister.

JENNY: Vad är ryska empiriska rörelser?

DANIEL: Det är en högerextrem rysk organisation. Den terrorklassades på samma sätt tidigare, efter kontakter bland annat med Nordiska motståndsrörelsen. Så att man har haft span på det här har vi vetat om. Men sen då exakt vad som är triggern här och nu, det vet ju inte jag. Men det är ju någonting vi inte har sett. Det är ganska storögt, i ärlighetens namn, som vi studerar det här och försöker förstå vad det får för konsekvenser.

JENNY: Har du några tankar om varför just nu?

DANIEL: Tankar just nu kan väl vara att vi har ett kommande presidentval i USA som väl är en trigger på flera sätt. Det vi kan se rent konkret nu är nu att det innebär problem för NMR Rent finansiellt. Alltså det påverkar deras möjlighet att ta emot pengar, skicka pengar skicka gåvor. De kämpar med det hela tiden. Nu är det "bitcoins får ni skänka till oss istället" och så där. Så det är en väldigt konkret sak. Kanske blir det svårare att rekrytera Människor har väl ganska dålig kunskap om vad det här är. Får man ens vara med? "Blir jag typ terrorist nu när jag går med?" Jag kanske går med någon annanstans då. Och så blir det ju framförallt svårt med de här internationella kontakterna. Sverige är ju lite grann bäst i världen på nazism. Så NMR har ju varit en internationell förebild för den extrema delen av extremhögern. "Titta här i Sverige, här går paraderar upp Öppna öppet nationalsocialistiska organisationer. Och de har många i sina led jämfört med oss", så att det finns ju en tendens att andra har tagit efter NMR och det har de märkt av. De har börjat podda på engelska och har ett internationellt rykte kan man säga. Det blir ju svårare att upprätthålla i form av personliga kontakter. Nu kan man liksom inte träffas på samma sätt längre det blir svårare.

JENNY: Christer då har ju du länge följt den högerextrema miljön i Sverige. Några reflektioner kring den här terrorklassningen?

CHRISTER: Det var väl oväntat att den kom just nu. NMR är ju bara en skärva av vad de var för några år sedan. Det bästa ordet är att säga att de har bränt ut sig. Jag har följt dem som etnograf sedan 2019. Jag har gjort en lång rad intervjuer där både ledande personer och aktivister beskriver ett missnöje med ledningens strategi att ju sämre det gick, desto mer skulle de anstränga sig. Och ansträngningen var att det skulle vara mer flygbladsutdelningar mer torgmöten och de får betala sina flygblad själva de får betala bensinen själva, så åker de till ett torg och där träffar de på folk som känner till dem och blir de ännu sämre omtyckta. Det är ett recept för att bli utbränd: illa omtyckt, betala för det och ingen framgång. Ju sämre det gick för dem desto mer sekteristiska åtgärder vidtogs ifrån ledningen. Man fick inte lov ha kontakt med dem som slutade vara aktiva. Man fick absolut inte lov ha kontakt med dem som hoppade av. Tidigare hade de en öppenhet för att man skulle få lov ha kontakt med avhoppare, vilket var en möjlighet till återinträde så att säga. Och helt mot sina egna intressen så satte man stopp för detta. Så de har helt och hållet imploderat egentligen. Vilket i sin tur ökar risken för våld. De hade ganska bra disciplin på sina aktivister. De hade en strategi för när de skulle använda våld och vilket slags våld. Ideologiskt omfattar de definitivt tanken att ta makten med våld men de visste att de inte kunde göra det. Nu har vi haft ett antal väldigt allvarliga våldshandlingar kopplade till individer som har varit med i NMR och lämnat NMR. Och åtminstone i ett av de fallen så fanns det explicit nedskrivet att denne personens planerade terrordåd var en respons på besvikelsen av att kampen kräver något annat än flygblasutdelning.

DANIEL: Och det är kanske, det är väl en fråga, det är ju en risk det här. Det är klart att det är en risk att du liksom puttar ut en organisation så pass mycket i marginalen att du leker ju med elden lite grann. Alltså blir det då en... "blir de terrorister nu då?" så att säga. Är det så, man läser den här, nu säger ni att det är då så, då ska ni få se. Åtminstone hos ett fåtal individer. Så det är väl en faktor. Vi kommer följa det här supernära. Jag tror att det finns väldigt mycket att lära av det här. Vi har ju i Sverige ur ett internationellt perspektiv en väldigt tillåtande attityd mot extrema grupper. Så här får vi ju någon slags... Det har funnits den här typen av utredningar om organisationsförbud och så

vidare. Här kan vi ju börja lära oss vad som händer när man verkligen kör stenhårt mot en grupp. Vad får det för typer av konsekvenser? Så jag tror att det är väldigt viktigt att följa det här noggrant, för jag tror att det kommer kunna ta med, vi kan plocka med oss väldigt mycket av det i framtida strategiskt tänk kring hur man ska motverka den här typen av grupper.

JENNY: Jag inledde det här seminariet med att säga att det här är komplex materia och det är ju även den högerextrema miljön, och under pandemin och sen nu med kriget i Ukraina som nu är inne på sitt tredje år, så har ni från Expos sida sett att högerextrema och konspiratoriska grupper har fått fläta samman och allt mer samarbetar. Är det här någonting som ni fortfarande ser och är det fortfarande någonting som ni följer?

DANIEL: Det ser vi absolut och jag tillhör väl kanske en utdöende skola som inte tänker att vi har den här smörgåsbords-extremismen. Jag tänker att det egentligen är samma typer av ideologier som har rullat hela tiden. Det är bara att omvärlden förändras och då förändras också dynamiken mellan de här olika ideologiska grupperingarna. Så det är det vi egentligen ser. En sådan förändring är att den konspirationistiska miljön, alltså grupper som är fullständigt upptagna och föreställer att det finns en dold maktordning där uppe där antisemitismen är med, men frågar man dem så säger de att "det inte är judarna som styr eeeeegentligen de är bara ett verktyg", någonting ännu luddigare, som Illuminati eller New World Order eller något sånt där. Det här är en miljö som har funnits länge och som fick en rejäl boost under pandemin...

JENNY: Den konspiratoriska miljön? Ni väljer att kalla den konspiratoriska miljön.

DANIEL: Ja precis. Och det som hände var ju att en av deras absolut största fiendebilder det är ju staten som den här aktören som förmedlar den dolda maktordningens liksom repressalier och repression mot de här människorna och mot oss som alla är slavar. Staten som sådan kan också extremhögern hitta som en fiende. Exempelvis har vi media som en typisk sån aktör. Så vad vi har sett är att delar av extremhögerns helt vanliga ordinarie apparat för vilka man ser som sina politiska fiender har flutit samman med den här konspirationistiska miljöns fiender. Och jag vill ändå så här, när jag var i slutet av 90-talet när vänstern var stor och det var antiglobaliseringsrörelser då var konspirationisterna där. Det var där de var då, men nu har de hittat in hos

extremhögern. Pandemin är över, så då måste man ha en ny fiende. Det vi ser nu är ju massa misslyckade försök. NATO har de försökt med. Det flyger inte överhuvudtaget. Den största fienden som de pratar om är ju WHO, Världshälsoorganisationen, som de är helt upptagna av. Och som vi då också ser, utan att göra det till någon partipolitisk grej, men i Sverigedemokraterna har vi en riksdagsledamot som hade kommit ur den här myllan och det var det som var hennes stora grej. Nu springer hon nu runt i riksdagen och tänker att vi måste få alla att förstå att WHO är den mest ondskefulla organisationen i världen. Och delar av extremhögern har fattat att här finns det energi. Här finns det något att jobba med. Men inte alla. Så det är andra delar av extremhögern som tittar på dem: "det här är galningar. Det här är fullständigt bisarra idéer." Visst ett konspirationsteoretiskt tänkande är man inte främmande för. Men så långt kan det inte ta det. Så det är liksom ett möte som uppstår här just nu och där man försöker hitta nya frågor att få energi. Men det har inte alls lyckats på samma sätt som under pandemin.

JENNY: Nej. Och det ni Expo väljer... Jag är inte säkerhetspolisen, men när ni kallar den konspiratoriska miljön så finns det också, har ni lyft det här med nyandliga och att det finns personer som kanske egentligen har mer vänsteråsikter som har kommit in. Att de kanske inte kommer just från ett mer högerextremt håll utan...

DANIEL: Det här öppnar ju helt nya korridorer för ideologisk fostran. Så det betyder att en person som är inne på nyanlighet och alternativ hälsa hittar ett sammanhang där man har vänt världen upp och ner och där svart blir vitt och sanning blir falskt och falskt blir sanning. Så lever man där och så upptäcker man att mina kompisar hänger tydligen med högerextremister och de verkar också tycka att... och så kan det gå extremt fort. Vi har ju människor som vi pratar med som säger "för tre månader sedan var min moster en helt vanlig tant, nu är hon nazist."

JENNY: Från yogastudion till...

DANIEL: Från yogastudion in i hakkorset. Tittar man historiskt, det här ser vi ju tillbaka i tiden, de här banden har alltid funnits. Jag tror att vad vi behöver förstå är att vi har en... Om man ska försöka leta efter det som är gemensamt här så är det människor som checkar ut från den gemensamma idén om oss som samhälle vad vi betraktar som sanning, vad vi betraktar som legitimt vad vi betraktar som vårt gemensamma. Och så

checkar man ut från det och då finns det massa platser att vara på. Och just nu lyckas de här konspirationsteoretiska miljöerna och extremögon hitta varandra.

JENNY: Nu viftade du engagerat, så jag ger dig ordet [Christer].

CHRISTER: Om man tittar på den vetenskapliga litteraturen kring konspirationsteorier så är de två dominerande fälten idéhistoria och det andra är psykologi. Antingen studerar man idéerna som sådana eller så studerar man psykopatologiska avvikelser hos de som tror på det. Jag tror att vi behöver bli mycket bättre på att förstå konspirationsteorierna socialpsykologi, på vilket sätt detta faktiskt skapar mening för människor, att man inte är tokig men, man upplever att världen har blivit tokig. Globaliseringen har skapat en värld som vi inte förstår. Våldigt få människor kan redogöra för..

JENNY: En rotlöshet låter det som.

CHRISTER: Det kan det vara på en sociologisk nivå en rotlöshet. Men på en kognitiv nivå att förstå hur världen hänger samman, hur olika beslutsstrukturer hänger samman. Sigmund Baumann använder sig av en metafor för att förklara den här flytande moderniteten och den rädsla som den medför. Att leva i den globaliserade flytande moderniteten är som att sitta ombord på en jumbojet. Man vet var det lyfter någonstans, man vet vilka som sitter närmast runt omkring, men vilka de andra är har man bara en vag uppfattning av. Och man har ingen aning om om man är på väg någonstans. Vi har inte kontroll över detta. Den flytande rädslan är den som annonseras. Det sitter ingen i cockpit. Ingen har kontroll över detta, och det tror jag vi kan känna igen oss i. Det talas om att vi begår ecocide, att vi som mänsklighet utarmar vår natur till den nivå att vi riskerar att i grunden förstöra förutsättningarna för livet som vi känner det. Och vi tycks inte vara förmögna att arrestera våra impulser och sluta göra det vi gör. Det här är som gjort för konspirationsteorier. Om någon då ställer sig upp och säger "jag vet vem som är i cockpit, och et är inte en inte good guy". Hellre en djävul i cockpiten som man tror sig kunna göra någonting åt än känslan av att vi inte är i kontroll över vårt eget öde. Och det här i sig skapar en väldigt stor utmaning och en avgörande fråga. Utan att göra det allt för akademiskt så skulle jag säga att denna situation har skapat en ontologisk kris för hur vi förstår sanning. Jag sitter också i SVT-styrelse och vi diskuterar hela tiden hur SVT

jobbar med att verifiera alla nyheter, allting som är på sociala medier och som de kan bli till nyheter för dem. Man kan verifiera ihjäl sig inför människor som är drivna av konspirationsteorier. För de är inte intresserade av sanning så som jag förstår sanning. Vi lever faktiskt i en ontologisk sanningskris.

JENNY: Det låter mer existentiellt, att man vill skapa en form av existentiellt sammanhang.

CHRISTER: När vi ontologiskt inte förstår sanning på samma sätt då blir det krångligt.

JENNY: Men det här låter ju som att ni bekräftar det som Ahn-za pratade om tidigare, det här med ord har betydelse som Säkerhetspolisen har lyft i så många år. 7 oktober oktober 2023 blev startskottet på en utveckling i Mellanöstern som vi inte riktigt vi har ju inte sett slutet på det. Och när det gäller den våldsbejakande islamismen så hade vi ju... Sverige var ett av de länderna där flest reste till kalifatet. Sen har vi sagt att det här blev ett misslyckande och att man istället ska rikta sin förmåga i västvärlden. Men du och jag pratades vid, Christer, inför det här seminariet och då hade du ett intressant perspektiv just när det gäller det här med resandet nu med Hizbollah och utvecklingen i Mellanöstern. Du och dina kollegor på Segerstedt-institutet pratade tidigare om att världen är alltmer lokal och global. Då skrev ni en rapport som heter *Från Göteborg till Paradiset. Hur kriget i Syrien och Irak har förståtts av tjänstemän närstående Göteborg*. Vilka erfarenheter gjorde ni, för det här handlade om kalifatet och de som reste från Göteborg, vilka erfarenheter gjorde ni med de här intervjuerna med tjänstemännen som vi kanske ska ha med oss i bagaget nu med tanke på den utveckling som vi ser i Mellanöstern?

CHRISTER: Den studien är vad man skulle kunna kalla för en så komplett total, fallstudie som man kan tänka sig. Vi vet att det var drygt 90 individer som lämnade Göteborgsområdet för att strida för jihadistgrupper i Syrien och Irak. Vi har kunnat identifiera strax över 70, så absoluta merparten. Då var vi intresserade av att ta reda på så mycket som möjligt: Vad kan vi säga om demografin i den här gruppen? Vad kan vi säga om när Säkerhetspolis, polis och Göteborgs stad som kommunal organisation med sina olika delmyndigheter fick kännedom och när åtgärder vidtogs? Jag kan återvända till gruppen alldeles strax. En intressant observation är att Säkerhetspolisen och

ungdomsarbetarna fick kännedom om de här individerna ungefär samtidigt. Det beror naturligtvis på att ungdomsarbetare som arbetar på ett bra sätt finns väldigt nära de här människorna medan de överväger att göra någonting drastiskt i sitt liv och har en ganska god möjlighet, eftersom de känner individerna att bedöma rimligheten i vad det är de påstår sig vara beredda att göra. Så de slog larm flera år innan Göteborgs stad påbörjade,

JENNY: Flera år?

CHRISTER: Flera år innan. Problemet var att de ungdomsarbetarna som hade access till de här miljöerna var själva födda och uppvuxna i området, och det var därför de fungerade som ungdomsarbetare, men det var också därför de aldrig fick fasta anställningar, utan de som hade fasta anställningar var människor med svensk etnisk bakgrund som bodde i andra områden, som hade en utbildning och som reste in i områdena och hade inte alls den här förankringen i området. De här timanställda som var de första att upptäcka vad som var på väg att hända hade inte tillgång till de mötesforum där problem inte bara diskuteras utan också problem formuleras. Man måste förstå att offentliga organisationer till en väldigt stor del, och det blir säkert någon upprörd här, löser inte problem. Offentliga organisationer löser uppdrag, man får ett uppdrag och så löser man uppdraget. Och så får man hoppas att uppdraget är så välformulerat att det har inverkan på problemet. Men en komplex kommunal organisation skulle man kunna likna vid en stor hockeyarena med sarg. Där den ena sargen säger vad man absolut måste göra. Den andra sargen säger vad man absolut inte får lov att göra och däremellan så kan man göra ganska mycket fritt. Det är där som formuleras vilka problem vi faktiskt ska jobba med. Så detta blev aldrig ett problem som man skulle jobba med. Vid den tidpunkten i Göteborgs stad hade man kunnat intervensera, så intervenerade man inte därför det aldrig kom bli ett problem. Sedan i en annan stadsdel så var det samma sak fast motsatt ändå. Där var ungdomsarbetarna i mycket stor utsträckning komprometerade av att de själva ingick i familjer och släkter som var kriminellt belastade. Detta sammanföll dessutom med gängbildningarna i den delen av staden som växte fram samtidigt. Vi har inga belägg för att de ungdomsarbetarna som var komprometerade, att de själva var kriminella, men vi har belägg för att de såg... Vände huvudet åt ett annat håll när någonting pågick också att de

varnade för brottslig verksamhet och slutresultatet var att i en stadsdel så visste vi väldigt tidigt, men den kommunala organisationen kunde inte hantera problemet. I en annan stadsdel som vi upptäckte i vårt datasätt som man aldrig har pratat om så kallad utresande problematik från tidigare, där hade man en jättestor men den var dold. Den syntes bara när vi fick fram statistiken och vi förstår hur den doldes. Sedan dess har vi fått en helt annan lagstiftning i Sverige och ett helt annat medvetande, men nu ur ett kommunalt perspektiv så tror jag att nästa gång någonting händer så är risken att vi är vid den här isen igen. "Om du bara håller dig i sargen så kommer du inte vara snabb nog när någonting krävs." Vi kunde belägga att det i det här fallet inte fanns någon, i den här gruppen som reste till Syrien, några större crime-terror nexus som det ofta talas om. Brottbelastningen var förhållandevis mild i gruppen. Men om vi då tittar på andra faktorer som var är man uppvuxen, hur har skolan gått? Utav de individerna som vi tittade på så var alla utom en uppvuxna i särskilt utsatta områden uppvuxna. Endast en hade en fullgången akademisk examen, merparten i minst siffrorna i huvudet hade inte gymnasieexamen och en ganska stor andel hade ofullständiga betyg från grundskolan. Så det är samma pool of recruitment till gängkriminaliteten som till de som reste då. Så frågan är bara vilket window of opportunity som står till hands och vad som är mest attraktivt. Det du kommer in på nu och som jag har funderat över och som borde vara på radarn i varje kommun som har potentiella pool of recruitment, det är vad som händer om det blir ett krig i södra Libanon. Det skulle kunna vara en potentiell breeding ground för jihadister igen. Det är ingen stat som upprätthåller våldsmonopolet i det området. Det finns möjlighet att ta sig dit. Det finns starka förbindelser mellan detta området och Sverige. Jag har inga indikationer. Om man är kommunal tjänsteman med ansvar för de här frågorna så ska man börja fundera på skulle detta kunna hända Vilka öron har vi mot marken som kan höra?

JENNY: En lärdom är just att lyssna på de här personerna som är längst ute vid fronten kan man säga. Ta dem på allvar.

CHRISTER: Och se till att de har trygga anställningar och en plats runt bordet.

JENNY: Precis. Gjorde du några reflektioner Jag tycker att den sista reflektionen var vad som skulle kunna vara nästa grej?

DANIEL: Jag tror att det är helt avgörande att jobba med de här frågorna. Man måste försöka föreställa sig vad det skulle kunna sätta sig in i de här människornas huvuden och de livsvillkor. Och i strategerna och propagandisternas huvuden. Och tänka vad kan vara nästa våg. För vad vi vet kring ensamagerande terrorister, kring den här resande problematiken, det är inte bara så att det är, kommer random så här, utan det tycks vara så att det är vissa saker händelser, event, samhällsförändringar som triggar igång något. Och så uppstår någon form av impuls in i en miljö av människor. Det där är absolut en sån trigger. I någon mån var pandemin det. Om vi tittar globalt sett, jag har inte sett så mycket i Sverige, men i andra delar av världen och jag tror att det är en sån superviktig faktor, att ha ögonen på "nu händer någonting drastiskt, nu händer någonting nytt", vad händer hos de här människorna? Vad är det som sker där nu? Försöka vara lite mer på tå. Så det är bra. Fler sådana scenarier tror jag man behöver måla upp.

JENNY: Så just omvärldsbevakning är något som är viktigt.

DANIEL: Ja, och inte bara en omvärldsbevakning på vad extremisterna håller på och säger, utan vad händer i världen?

JENNY: Vad händer i världen? Precis. Återigen det lokala perspektivet och det som den här strategin lyfter just tydligare än tidigare. Just det förebyggande och att hela samhället behövs i den här kampen mot de här destruktiva rörelserna. Jag tänkte bjuda upp Jonas på scenen igen. Den här finansieringen utav islamism i Sverige, muslimska brödraskapet och så vidare. Jag tänkte Jonas, eftersom vi har fått det här regeringsuppdraget med rätt mottagare, vad tänker du?

JONAS: Jag sa ju det tidigare när jag var uppe här, att nu har vi fått uppdraget att inrätta en förmåga att bistå kommuner och myndigheter i bidragsgivning, i offentlig bidragsgivning, för att minska risken för att det hamnar i fel händer. Det är ändå ett, tycker jag, utifrån ett myndighetsperspektiv ett initiativ. Jag utgår från att du tycker att det är för sent, men det är ändå någonting som nu ändå är på gång och som jag ställer stor tilltro till att man kan jobba med. Men samtidigt är det också väldigt beroende av att det blir rätt. Det är också beroende av att det inte gör våld på principen att vi ska ha ett tillitsfullt samhälle där alla har samma möjligheter och rättigheter. Så det är ett grannliga arbete att göra. Och vi är just nu igång med att sätta upp kriterierna för det

här. Tanken är att vi kommer igång någon gång nästa år. Och vi kommer kunna jobba med att bistå både kommuner och myndigheter i arbetet. Det är inte lätt, det kommer det inte vara, men jag tror att det blir betydligt bättre eftersom det är så svårt för kommuner och myndigheter idag att förstå det här fullt ut. För de har också en ganska stor press i sin, det ska ut med pengar det ska ut med en massa saker, eftersom vi har budgetår och det är en hel del elände i här som kommuntjänstemän och myndighetsföreträdare har att förhålla sig till.

JENNY: Daniel, om du vill ha någon kommentar tillsammans?

DANIEL: Nej, men jag tänker att generellt så har vi journalistiken om jag får ta på mig den otacksamma uppgiften att representera alla svenska journalister, ändå blivit bättre i här frågan. Jag tror att det finns en generell utmaning när man i ett mångkulturellt och mångkulturellt Sverige så är det så att vi har väldigt många grupper som har kommit hit i flera olika generationer. De som gör journalistik kommer i första hand från majoritetsbefolkningen har svårt att navigera i det här. Vi vet det finns turkiska fascistgrupper, det finns hindunationalistiska extremister som rekryterar människor runt om i hela Europa. Det finns politisk islam och radikala islamister. Det här är svårt, det är ett svårt område. Så det är en banal förklaring faktiskt till att det här blir svårt. När det gäller just radikal islamism och islamism så tror jag också att det försvåras ytterligare av den faktorn att det samtidigt pågår en politisk mobilisering mot muslimer som grupp vilket gör att begreppen luddas upp totalt. Så Islamism till exempel, vad är islamism? Idag kan det framstå kan det liksom beskrivas lite som vad som helst att vi har flera okunskap och luddiga begrepp som gör att är en svårnavigerad miljö som jag tycker att vi behöver bli bättre på.

JENNY: Och det låter lite som er forskningsrapport, just det här du sa, just med att journalisterna kanske inte rekryteras ur de här grupperna som förstår fenomenen lite som de som tidigare såg de här signalerna i Göteborg om de som skulle resa till kalifatet.

CHRISTER: De var ju inte så att säga nödvändigtvis uppvuxna i troendehem eller praktiserande muslimer på det sättet.

JENNY: Så, vi skulle ju kunna prata hur länge som helst om de här ämnena är tiden slut och jag får tacka er som har kommit hit. Jag sa inledningsvis att det här är komplex materia jag tror att ni kan skriva under, det här är komplext och om det är någonting ni ska ta med er allihop här det är att alla kan göra skillnad, ord har betydelse. När det gäller demokratin så är det någonting som vi alla har ett ansvar och vi kan alla bidra. Tack så mycket för att ni kom hit idag.

Paneldeltagarna säger tack och publiken applåderar.